

Senki se születik szörnyetegnek

Jéglek

2007.12.17., 2007. évfolyam, 50. szám

szerző: Krug Emília forrás: 168 Óra

Pár hete játsszák a mozikban az első filmes Faur Anna Lányok című alkotását. A rendező egy tíz évvel ezelőtti brutális gyilkosságot (két tizenéves kamasz lány leütött s halálra rugdosott egy taxist az autójáért) motívuma köré megdöbbentő világot festett, saját élményeire is alapozva. Plázákban bandázó, lődörgő, tolvajlásból, szexuális szolgáltatásokból élő fiatalok generációját, akik a családdal csak lenyúlható pénztárcák és fásult félmondatok erejéig találkoznak. Szeretnénk hinni: a másfél órás pokoljárás fikció. De nem az.

HIRDETÉS

„– Van egy tervem; akkor is elutazunk – beszélgetnek a filmben lányok.

– Hova?

– Olaszországba.

– Olaszba?

– Nem is oda, inkább Svájcba, az sokkal jobb...

Egyszer kaptam onnan egy Tobleronét. A csomagolása sokkal jobb volt, mint az itthoninak. Kék volt a doboza, tők szép, és fehér csoki volt benne. De különben meg ugyanúgy beleszagoltam a fogadba, mint a másik, érted?”

[Interjú a film rendezőjével, Faur Annával >>](#)

Kocsi is kell. Azt elveszik az ismerős taxistól. S ha nem adja? „Leütöm, páf, mint egy szar legyet.” Gyakorolnak, félliteres üdítős üveg csattan a tarkón. Kalibrálnak.

Csakúgy, mint tíz éve az „igaziak”. Ahogy vallomásukból kiderült, ketchupos flakont akartak használni, de úgy döntöttek, kár a szószért. Nem akartak külföldre utazni. A kocsi ára diszkóra, ruhára, sminkre kellett. Meg plasztikára.

– Azt hisszük, kivételes eset, pedig ez a fajta világ valóban létezik – mondja Patkó Kornélia, a Debreceni Javítóintézet főorvosa, gyermek- és ifjúságvédelmi szakember. – Csak nyitott szemmel kell járni a bevásárlóközpontokban. El sem tudjuk képzelni, hány gyereket vernek otthon. Azt sem akarjuk elhinni, hogy vannak, akik tényleg éheznek, és megélhetési céllal lopnak.

Évente 3500 gyermekkorú és 15 ezer fiatal bűnelkövető kerül a hatóságok kezére. A gyerekek többsége brahiból csór csokit, rabol új mobil. Bizonyít a haverok előtt. Ám a fiatalokúra az egyre erőszakosabb és a csoportosan elkövetett bűncselekmény jellemző.

– Senki sem akarta elhinni, hogy ez a két kislány ilyesmire képes – emlékszik vissza a taxisgyilkos lányokat annak idején elítélő bíró, Vaskuti András. – A nyomozástól, a bírósági eljárástól mindenki azt várta, hogy egyszer csak felbukkan egy harmadik, egy férfi, az igazi elkövető, vagy aki irányította, segítette őket.

Nem így történt. A lányok mindent bevallottak. A helyszíni bizonyítási kísérlet során megmutatták, miként rugdosták halálra holdjáró cipőjükkel a sofőrt, mekkora erővel léptek a nyakára. Elmagyarázták, hogy a férfi fehér zokniját azért takarták le, nehogy a holdfényben meglássa valaki.

Vaskuti bíró 1982 óta foglalkozik fiatalokú bűnelkövetőkkel. Azt mondja, megpróbálják megismerni a családot, az életkörülményeket, a lakáviszonyokat. Környezettanulmányt készítenek, beszélnek a gondozóval, iskolai, munkahelyi jellemzést kérnek, ami egyre nehezebb. A tanárnak ugyanis általában fogalma sincs arról, hogy a diákja mivel tölti szabadidejét, milyen gondjai vannak, a szülők pedig feladataikat – jó esetben – a rezi kifizetésével és a tiszta ruha biztosításával befejezettnek látják. Mindez azonban nem ítélkezési szempont.

Ahogy a bíróság abból sem következtet, hogy az egyik taxisgyilkos lány – miután nagykorúvá válását követően szabadult a kalocsai börtönből – cellatársával közösen nyitott kiskorúakat foglalkoztató bordélyházat.

Vaskuti András: Senki nem akarta elhinni...

– A bírák munkájának eredményessége nem azon mérhető, mi lesz az elítélttel hat-nyolc év múltán. Az számít, hogy az adott ügyben sikerül-e kideríteni az igazságot. Összegyűlnek-e a bizonyítékok, pontos-e a tényállás, helyes-e az alkalmazott jogkövetkezmény – sorolja Vaskuti.

Az ítélet célja a társadalom elrettentése a büntől, s fontos az is, hogy a döntés találkozzék a közösség elfogadásával. S habár a jogfiatalkorúak esetében nagy variációs lehetőséget kínál a próbára bocsátástól a börtönig, Vaskuti szerint az ítélezésben a kialakult gyakorlat a döntő.

– Hiába bocsátanak valakit próbára emberölésért, ha a másodfok súlyosbítja.

A bíró hozzáteszi:

– Korábban létezett a fiatalkorúak nyomozó hatósága, ügyészsége, különbíróháza. Mára megszűntek. Mi is tudjuk, hogy a börtönök, javítóintézetek milyen hiányosságokkal küzdenek, de nincs más választásunk. Súlyos bűnök esetén csak arról dönthetünk, hány évet adunk.

– A börtön alkalmatlan a rehabilitációra – állítja Herczog Mária szociológus. – Noha úgy tűnik, hogy tizennégy éves gyerekek hidegvérrel döntenek, valójában kevesen értik meg vagy akarják érteni őket. Ezért nem tudnak reagálni a viselkedésükre. Segítségét többnyire nem kapnak.

Pedig a tudomány számára egyértelmű: aki kora gyermekkorában s főleg a legérzékenyebb első három évben rideg, szeretetlen környezetben élt, abból többnyire érzéketlen, bizalmatlan, beilleszkedési gondokkal küzdő felnőtt lesz. Képzelt eljárások révén bizonyítható: azoknak a gyerekeknek az agyában, akik első három évükben sivar környezetben, depressziós, mentálisan bizonytalan anya mellett éltek, bizonyos szövetek elhaltak, míg mások ki sem alakultak. Ami korlátozza a kreatív képességeket, tanulási, beilleszkedési nehézségek garmadáját okozza.

– Hiába beszélnek a kutatók az első évek fontosságáról, az emberek nem látják be, hogy később nincs mit tenni – állítja Herczog. – Pedig tízéves kor után ezt már csak profi szakemberek közreműködésével, rettenetes erőfeszítésekkel lehet korrigálni. Ha egyáltalán lehetséges.

Patkó Kornélia úgy látja: a fiatalok életét ma sokkal inkább meghatározza a közeg, amelybe születtek, mint korábban.

– A rendszerváltás óta megnőtt a pénz, a fogyasztás szerepe – így Herczog. – Álszent dolog, amikor egzisztenciális biztonságban élő értelmiségiek kérik számon a fogyasztói kultúrát azokon, akik először vehetnek leértékelt sonkát a hipermarketben.

A szegény ember luxusfogyasztó. Azzal szerez magának örömet, hogy olyasmit vásárol, amit amúgy nem engedhetne meg magának. De ami hedonizmusnak látszik, valójában kilátástalanság. Ha nincs jövő, amelyben összejön a saját lakás, a biztonság, nem érdemes gyűjteni. A gyerek pedig megtanulja: minden nagyon gyorsan kell. Menő ruha, mobil, mp3 lejátszó. Ha nem futja, marad a lopás.

– A civilizáció vékony hártya – mondja Herczog. – Alatta mindig is ott lapult a ragadozó, ordas hajlam, csak hogy manapság jobban látható. Mintha a római színben élnénk. Az emberek próbálgatják, hol a határ.

A fiatalok is. Látják a mintát az iskolában, a médiában és a politikában, ahol a siker záloga a vagyon, a „kaparás”, a másik legyőzése.

A „plázageneráció” nemcsak a nyócker terméke, a Rózsadombé legalább annyira. Példaképpen Herczog Mária saját hallgatóit említi.

– Az egyetlen művészfilmeket vetíték, de a diákok alig bírják végignézni. Hozzászótkak: nem szabad, hogy bármi is fájjon. Minden évben megkérdem tőlük, akarnak-e gyereket. Bólogatnak. Aztán azt is, miért. És ők, akik majd pár év múlva családokat gondoznak, nem tudnak felelni.

Patkó Kornélia: Ez a világ valóban létezik

Herczog Mária: A börtön alkalmatlan a rehabilitációra